
کتابِ گوچه تاتی

دفتر یکم

شامل ۱۰۰۰ زبان زد

(کتابچه تشبیه، مجاز، دعا، ایهام، سخن درشت و ...)

با برگردان رسمی و ساده برد آن در گویش تاتی خیارجی

تألیف:

علی محمد آفغانی

انتشارات رازنهان

۱۳۹۵

سرشناسه	: آقاعلیخانی، علی محمد، ۱۳۵۳
عنوان و نام پدیدآور	: کتاب کوچه تاتی / تالیف علی محمد آقاعلیخانی.
مشخصات نشر	: تهران: راز نهان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۳ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۸-۹۸۳-۵
انگیزه	: اهمیت هرست نویسی : فیپا
موضوع	: تاتی -- واژه‌شناسی
موضوع	: Tati dialect -- Lexicology
موضوع	: ضرب‌المثل‌های تاتی -- ترجمه شده به فارسی
موضوع	: -- Translations into Persian Proverbs, Tati
رده بندی کسره	: ۱۳۹۵ / ۲۳۳۷ / ت / ۳۲۴۲ PIR
رده بندی دیویی	: ۴۰۰ / ۴۰۰ / ۴۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۰۸۲۶

نشانی: میدان انقلاب، اول جمال: ۵۰، جنوبی، کوچه دانشور، شماره ۱۲، واحد ۲ شماره تماس: ۰۲۱۶۶۹۰۱۰۶۱ - ۰۹۱۲۲۳۳۰۲۶۹ پست الکترونیک: raznahanbook@gmail.com نشانی سایت: www.raznahanbook.com	
---	---

عنوان کتاب.....	کتاب کوچه تاتی
مؤلف.....	علی محمد آقاعلیخانی
صفحه آرا.....	رضا کام
طراح جلد.....	اعظم محمدی
ناشر.....	راز نهان
شمارگان.....	۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ.....	اول ۱۳۹۵
قیمت.....	۲۵۰۰۰ تومان
ISBN: 978-600-258-983-5	

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
یادداشتی بر زبان تاتی	۱۵
زبان زدهای تاتی	۳۳
معرفی کوتاه از روستای خیارچ	۱۲۶

الرَّحْمَنُ ...، خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ وَ...

خداوند رحمان انسان را آفرید و به او بیان آموخت...

سخن تجلی اندیشه است و اندیشه برترین آفریده خداوندی در عالم هستی است که ویژه انسان است، آن جا که سخن خداوند سخن پارسی آغاز می شود "به نام خداوند جان و خرد" پس از جان که "بود" جهان است "خرد" آمد که راهبر جان باشد و از این رو هر آن چه از این راهبر بر سر می زند باید که ارزشمند و شایسته جایگاه راهبری باشد.

دنیای سخن دنیای گسترده ای است از یک سو گونه گونی های زبان را در بر می گیرد و گسترده گی لهجه های مردمان کشورها، شهرها و حتی محله ها و از دیگر سو نوع سخن و آنچه در نهان آن نهفته است و به زبانی بنیاد سخن گوینده و نگارنده است.

در گیرودار این گفت و شنودها، گاهی سخن روشن است و نیازمند واکاوی نیست همچون "من ایران را دوست دارم" و گوینده از سخن خود همان را که می‌گوید در نظر دارد و آن را به صورت گزاره‌ای روشن بر زبان می‌راند اما گاه سخن اندکی پیچیدگی به خود می‌گیرد و درک آن نیازمند توجه و واکاوی است و گوینده فراتر از آنچه که می‌گوید مراد می‌کند در این صورت از زیورها و آرایه‌های ادبی در زبان بهره می‌برد و آن را به گونه‌ای بیان می‌کند که قالب کنایه، استعاره، تشبیه، محار و... به خود می‌گیرد و ای بسا با چند واژه کوچک معنا و مفهومی ژرف به شنونده برساند. زبان‌زدان اینگونه سخن است، آنی است که بر زبان مردم جاری و زنده است به وجود سخن گوینده با بیان یک گزاره که ممکن است از چند واژه کوتاه بیشتر نباشد سنایی، فخرانی را برای آگاهسازی، هشدار، تحقیر، تمجید، تشویق و... شنونده سبقت برادر می‌کند به دیگر سخن، سخن باید که به خاستگاه اصلی خود که همانا اندیشه است بازگردد، واکاوی شود، با دانسته‌ها و تجربیات پیشین شنونده و گوینده گره بخورد، تجزیه و تحلیل شود تا درک شود به عنوان نمونه زمانی که می‌گوییم "شتر سواری در ایران نمی‌شود" مرادمان نه شتر سواری است و نه آموزش مخاطب به این که مبادا دولت "ولا" سوار بر شتر شود بلکه می‌خواهیم اندیشه او را به چالش بکشیم که اگر چنین می‌شد یا چنان، ویژگی و الزامات آن را باید فراهم نماید و نتایج و مسئولیت آن را باید در پنهان کاری یا دوگانه عمل کردن را کنار بگذارد.

کارکردهای زبان‌زد بر هیچ کس پوشیده نیست، بر زبان مردم عادی کوچه و بازار تا در پای درس استادان دانشگاه جاری است، کاربردهای بنیادین در گفت‌وگو دارد، دارای کارکردهای سترگ و پایدار در تربیت و اجتماع است، به بیان دقیق‌تر منظور گوینده از یک سو و آراستگی و زیبایی سخن از دیگر سو یاری می‌رساند.

زبان دیرین تاتی (که در صفحات بعدی به طور کوتاه معرفی شده است) نیز از این قاعده دور نیست. زبانی است دیرنده در کوچه پس کوچه‌های تاریخ و فرهنگ این سرزمین اهورایی و اگرچه در درازای تاریخ آسیب‌هایی دیده و کمرنگ شده است، اما هست و خواهد بود. در این زبان دیرین و شیرین هم، سخن ژرفا، زیبایی و گستردگی خود را دارد و این مجموعه روی آن دارد در حد وسیع زمان و سواد نگارنده، اندکی از ژرفا و زیبایی سخن تاتی را در قالب کنایه، تشبیه، استعاره و محاربات و بیشتر آنهایی را که بر سر زبان مردم زیست می‌کنند به یاد "تات زبانان" آورده و به غیرتات زبانان نیز معرفی نماید.

اما اکثر آن که به یاری خداوند بزرگ و بی‌همتا و با راهنمایی و پشتیبانی هم‌اندیشان ارجمند، به سمت مگامی کوچک در ثبت و نگاهداشت بخشی از فرهنگ و زبان تاتی بردارم و بر سهام فرموده معصوم (ع) که درباره ارزش دوست داشتن وطن فرموده‌اند "حب الوطن من الایمان"، بسیار خرسندم و سپاسگزار خداوند عالم مطلق، چرا که به این فرموده شاء خورش ذوق باورمندم که "چون که حب‌الوطن ز ایمان است، ما یقیناً ز اهل ایمانیم." و روشن است که وطن‌دربیرگیرنده همین آب و خاک و آداب و رسوم و فرهنگ و زبان ماست که نگهداری و حفظ آنها وظیفه یکایک ماست و البته هر کس به آداب و زبان خود و رشته‌ای که در آن توانایی و مهارت دارد.

انگیزه نگارنده از گردآوری این مجموعه بیش از هر چیز خدمتی است. حفظ بخشی از فرهنگ و ادبیات ایران بزرگ است و البته از آنجا که زبان تاتی زبان مادری نگارنده است با تعلق خاطر بیشتر گامی در این مسیر برداشته است. در بیان برخی نکات و ویژگیهای محتوای این مجموعه می‌توان چنین گفت که

مجموعه حاضر از سر زبان مردمان زنده در کوی و برزن گردآوری شده است و در حقیقت نتیجه یک پژوهش میدانی حدوداً چهار ساله است. یادام می‌آید پس از شکل‌گیری ایده نخستین کار که در روزهای آغازین بهار و نوروز سال ۱۳۹۰ بود به مناسبت نوروز در خانه پدری گردهم بودیم و در همان حال شب‌نشینی و از هر دو سخن، کاغذی و قلمی فراهم شد و همان شب اول بیش از یکصد زبان‌زد نوشتم و با این که فضا نوروزانه و خانوادگی بود در ضمن یک فضای لطیف علمی و پژوهشی هم به خانه گرفته و البته پس از آن شب برخی از اعضای خانواده و دوستان و آشنایان که شتاده بودند بر این کار هشتم به صورت حضوری یا تلفنی اگر موردی به خاطر می‌وردند، بنده می‌رساندند و نتیجه این همگرایی مجموعه حاضر شده است.

با توجه به نوع و ماهیت کار سه به صراحت میدانی گردآوری شده است و از آنجا که به هر حال منبع پژوهشی خاصی در دسترس نبود تا مفاهیم با آن برابری شده و از درستی آن اطمینان حاصل شود، علیرغم اشراف مبتدا خوب نگارنده به زبان مادری به منظور اعتبار بخشی بیشتر به محتوا و اطلاعات از درستی زبان‌زدها و آنچه گردآوری و نگاشته شده و نیز برداشت و مفهومی که را بیان دارند چند نشستی هم با برخی بزرگان و ریش‌سپیدان تات‌زبان خیارجمی انجام شد، در این نشست‌ها هم خود زبان‌زد و هم برگردان و کاربرد آن بازبینی شد تا نتیجه می‌ماند از خطای کمتری برخوردار باشد. با این حال در همین جا پیشاپیش به خطاهای احتمالی کار اقرار می‌نمایم و نیازمند و سپاس‌دار نظرات سازنده دوستان و هم‌زبانان برای اصلاح و تکمیل در کارهای بعدی هستیم.

نام این مجموعه را هم با الهام از مجموعه ارزشمند زنده‌یاد احمد شاملو "کتاب کوچه" نهادم و البته حجم و گستردگی و ژرفای کار آن قدر نیست و از

این رو مجموعه حاضر را دفتر یکم می‌دانم که اگر عمری و سعادت و دانشی بیشتر
یافتم دفترهای بعدی را هم به سامان برسانم و در این رهگذر بیش از پیش به
راهنمایی‌های بزرگان و فرهیختگان و دعای خیر خیرخواهان نیازمندم.

باشد که این گام کوچک را پژوهندگان و فرهیختگان دیگر تات زبان با گام‌های
بزرگتر کامل نمایند.

www.ketab.ir